

Милан Влајинац: *РЕЧНИК НАШИХ СТАРИХ МЕРА У ТОКУ ВЕКОВА*,
1 свеска. Београд, 1961, издање Српске академије наука, 136 с.

Има близу шест деценија како се 1903 у Јени на немачком језику појавило прво обимно дело овог аутора посвећено аграрноправним односима средњевековне Србије. У својим каснијим радовима он се бавио многим проблемима наше привредне историје, етнографије и сличних. Нарочито познати и запажени радови проф. Влајинца односе се на питања мобе и позајмице (Београд, 1929) и на кулучење ван места становања од Средњег века па надаље (Београд, 1932). Он се такође бавио и историјом производње памука у нашим крајевима, улогом радне стоке у пољопривреди и другим сличним проблемима.

Најновији рад овог аутора *Речник наших старих мера* посвећен је приказивању настанка и еволуције разних врста мера у појединим југословенским подручјима, и то почев од доласка српско-хрватских и осталих словенских племена на Балканско полуострво па све до наших дана. Иза на изглед непривлачног наслова овог дела крије се у ствари мноштво врло интересантних података и анализа које се односе не само на питање мера него нам истовремено приказују и постепени развитак производних снага и у вези с тим и друштвено-економски развитак у појединим нашим покрајинама.

Цео рад подељен је на два дела. Уводни део носи наслов „Општи развој мера од досељења Срба и Хрвата до наших дана“ и обрађује прво развој и стање мера до завођења метарског система мера, а затим се опширно бави завођењем метарског система. Други и најважнији део рада је у ствари сам речник мера, где се на око 30 страница густог текста дају азбучним редом најдетаљнији подаци о појединим мерама. У оквиру прве свеске обухваћени су само појмови који почињу словом А, док ће остали називи мера, заједно са многим корисним објашњењима, бити обрађени у наредној свесци. Аутор је при изради како уводног дела, тако и речника користио веома обимну литературу из области историје, етнографије, економских наука, књижевности, а служио се исто тако и архивском грађом, као и сличним изворима.

У првом делу увода аутор нас упознаје са исконским народним мерама за дужину, површину, тежину и запремину које су почев од VI и VII века па надаље употребљавала поједина словенска племена на Балкану и посебно на подручју данашње Југославије. Из тих излагања видимо да су ова племена постепено прихватала поједине римско-византиске мере али да су уз њих још дуго после тога задржали и своје старе мере. Доцније, нарочито од XIII века, почињу се у приморским крајевима примењивати и млетачко-италијанске мере. Паралелно са турским освајањима продиру на Балкан и посебно у Србију, Македонију, Босну и друге покрајине — турске мере. Почев од XV века па надаље у северним и западним подручјима наше земље све више ће продирати и дуго ће се задржати разноврсне аустро-угарске мере. Уз њих су у свим југословенским покрајинама биле примењеване и разне француске, енглеске и сличне мере које су долазиле из других земаља.

Постојање овако великог броја разноврсних мера и недостатак једног ма каквог јединственог мерног система онемогућавали су развој робног

промета на широј основи. Аутор нас у току даљих излагања упознаје са напорима који су били предузимани у вези са јавним контролисањем и жигосањем мера у појединим нашим подручјима, са изналажењима и обељавањем тзв. узорних мера, као и са завођењем јавних кантара и вагонаца, што је све имало великог значаја за развитак трговине и оживљавање привредне активности. Посебно су интересантна излагања аутора која се односе на борбу против лажних мера и кривог мерења. У вези са овим можемо са жалошћу да констатујемо да су ондашње власти, много више него што се то данас чини, водиле рачуна да онај ко се једном ухвати да криво мери не добије могућност да такву грешку поново учини. На пример, у Дубровнику је 1389 било прописано да је продавац соли са фалсификованим мерама имао платити казну од 50 перпера за сваку такву меру, а поред тога никад више за читава живота није могао бити продавац соли. А онај мерач соли који се ухвати да намерно мери кривим мерама или не мери исправно правим мерама — поред новчане глобе и доживотног дисквалификовања као мерача соли — ишао је и у затвор (с. 41). Јавни интерес и сигурност у размени и промету, у условима када су постојале тако многобројне и разнолике мере, захтевали су увођење и примену и много строжијих, често и драконских казни за употребу кривих мера и за закидање при мерењу, мада не изгледа да су све те санкције биле довољне ефикасне.

Највећи део својих излагања у уводном делу аутор је посветио завођењу метарског система у појединим подручјима која су касније ушла у састав данашње Југославије. Иако је метарски систем био у Француској прихваћен 1795, односно 1800, после чега се постепено ширио и у другој земљама, — у југословенским покрајинама он се почео примењивати тек у другој половини XIX века (ако се изузму Илирске провинције — 1809—1813). Овај систем се најпре почео заводити у областима које су биле под Аустро-Угарском, да би се касније проширио и на Србију, Босну, Херцеговину, Црну Гору и Македонију. Међутим, премда је у свим овим покрајинама метарски систем био формално и законски већ уведен и премда је он био насушна потреба буржоазије која је у том времену настала и јачала, — ипак је требало још доста времена да се истисну из употребе разнолике старе мере. Зато ће и између два светска рата бити потребно да се настави са борбом за елиминисање старих мера и за сузбијање кривог мерења. Аутор нас врло детаљно упознаје са многим прописима и корацима који се не само у периоду до 1941, него и после ослобођења предузимају у вези с тим у нашој земљи. Његове анализе и излагања обухватају у ствари прописе и мере које су у овом погледу биле код нас доношене све до почетка 1958.

У закључку својих излагања аутор констатује да се завођење јединственог метарског система мера у јавном промету може углавном сматрати решеним у свим нашим областима. Али у исто време он наглашава да никада ни општа употреба најсавршенијих мерила на метарској основи неће успети да коначно искорени покушаје неисправног мерења на најразноврсније старе и нове начине. Зато ће стално бити потребна ваљана организација сталне јавне контроле мера и мерења широм целе земље којом ће руководити искусни и савесни стручни кадар.

Књига *Речник наших старих мера* резултат је дугог и напорног рада аутора. Она је припремана и рађена савесно и са љубављу једног страшног истраживача и у њој су са свих апсеката разматрани улога и развој мера и мерног система. Овај речник мера — када буде у потпуности објављен, заједно са уводом који је приказан у овом напису, свакако ће постати неопходан и врло користан приручник не само свим онима који буду изучавали привредну историју наше земље, него и онима који се буду бавили разним економским, етнографским, историјским и осталим проблемима везаним за прошлост наше државе и појединих наших народа.